דרך ה' — במקרי הנבואה

הנביא ישיג כל עניני ההנבא בלי ספק: הנה הנביא כשיגיע למדרגת הנבואה בשלימות ישיג את כל המגיע לו בהשגה ברורה ובידיעה שלימה פי' כי אעפ"י שלפי ההדרגה שזכרנו בפ' הקודם יקדמו לו הדמיונות ואח"כ יגיע אל המחשבה כפי הדרכים שזכרנו. הנה בהגיעו אל בירור נבואתו ישיג היותו נביא באמת פי' היותו מתקשר בו ית' והיותו ית"ש מתגלה לו ופועל בו כל אותם הפעולות וישיג היות הדמיונות אשר יצטיירו בו דמיונות נבואיים נפעלים משפעו ית' השופע עליו והקבע בו ידיעת הענין אשר יקבע ע"י שפעו זה ולא ישאר לו שום ספק לא בנבואתו ולא בבחינותיה לא הקודמות ולא הנמשכות:

ענין המתלמדים בנבואה: וממה שצריך שתדע שהנה לא יגיע הנביא אל המדריגה העליונה בפעם א' אבל יעלה מעלה אחר מעלה עד הגיעו אל הנבואה השלימה ויש בדבר התלמדות כמו כל שאר החכמות והמלאכות שיעלה האדם במדריגותיהם עד שיעמוד על בורין וזה ענין בני הנביאים שהיו עומדים לפני נביא להתלמד בדרכי הנבואה מה שהיה מצטרך לזה:

נבואה בלתי ניכרת: והנה אפשר שיגיע גילוי ממנו ית' אל אדם והוא לא יכיר בו כמו שיכיר הנביא אלא יחשבהו כא' מן המורגשות עד שיגבר עליו השפע הנבואיי ואז יכיר הענין כמות שהוא באמת. ומן המין הזה היתה קריאת ה' לשמואל שלא התנבא מתחלה ולא שפע עליו השפע אלא שנגלה עליו קול כקול מורגש ולא השיג בזה יותר אבל אח"כ שפע עליו השפע והכיר והשיג הנבואה בדרכיה. וכן מראת הסנה למשה בתחלה לא נגלה לו אלא כמורגשות וראה הסנה בוער באש והקב"ה קראו בקולו של אביו אך אח"כ שפע עליו השפע והשיג הנבואה לאמתה:

הלימוד למתלמדים: ואולם יתלמדו המתלמדים בנבואה בענינים ידועים מה שימשיך עליהם השפע העליון ויבטל מניעות חומר הגוף וימשיך גילוי אורו ית' וההתדבקות בו וכללם כונות והזכרות שמות הקדושים והלולים בתהלות יצורפו בם שמות בדרכי הצירופים וכמש"ל וכפי מה שיהיו זוכים במעשיהם ומזדככים והולכים ע"י ענינים האלה כך יתקרבו אליו יתברך ויתחיל השפע וישפע עליהם וישיגו השגות אחר השגות עד שיגיעו אל הנבואה. והנביא המובהק ויודע כבר דרכי הנבואה על נכון ילמדם כל אחד לפי הכנתו מה יעשו להשיג את התכלית המבוקש וכן כשיתחילו הגילויים עליהם ילמדם הנביא כפי ענין הגילוי המתגלה ומה שיחסר עוד להם מן התכלית אשר הם מבקשים. והנה יצטרכו למלמד ומדריך עד עמדם על בוריה של הנבואה בשלימות כי אעפ"י שכבר יתחיל בגילוים והשפע עליהם השפעות לא מפני זה ימצאו מגיעים אל סוף הענין מיד אבל הדרכה רבה יצטרכו להגיע אל סוף על נכון כל א' לפי מעלתו והכנתו:

הבדל הנביאים: ואמנם גם אחרי השיגם מעלת הנבואה יבחנו הנביאים זה מזה במעלה ומדריגה בין בכמות בין באיכות פי' כי יש שיתנבא פעמים רבות ויש שלא יתנבא אלא מעט וכן באיכות הנבואה עצמה יש שישיג התדבקות גדול בו ית' וישכיל השכלות גדולות מאד ויש שהתדבקותו לא יהיה כ"כ וכן השכלתו. אמנם בזה ישוו כל המתנבאים שיהיה להם דביקות ניכר להם בו ית' וגילוי ממנו ית' אליהם ניכר אליהם בירור שלא יסתפקו בו אלא שבהתדבקות עצמו ובגילוי וההשכלה יבחנו המדריגות הרבות שיבחנו:

שליחיות הנביאים: וממה שיגיע לנביאים הוא היותם משתלחים בשליחות ממנו ית' והיינו כי לא זה הוא עצם הנבואה ואינו מוכרח כלל בנביא שישתלח לאחרים אבל עצם הנבואה כבר ביארנוהו שהוא התדבק בו ית' והגלותו ית' אליו ויתלוו לזה הידיעות והשכלות שיתלוו ומן המקרים שקורים פעמים רבות לנביאים הוא השתלחם לאחרים. וכבר אפשר שיגיע זה אל נביא מובהק ובקי מאד בדרכי הנבואה ויודעם על בורים. ואפשר שיגיע אל מי שלא יהיה כ"כ בקי ומלומד בזה ומצד זה אפשר שיקרו טעיות לנביאים לא במה שיתנבאו אלא במה שיעשו הם מדעתם ולא ישלימו מה שראוי בשליחותם ויענשו. וכמעשה הנביא של ירבעם שעבר על דברי עצמו ונמשך לו מהיותו בלתי מדוקדק בדרכי הנבואה וכמ"ש ז"ל על זה בש"ס (סנהדרין פט:):

אפשר שיתעלם מן הנביא ממה שנכלל בנבואתו, אך אי אפשר שידמה מה שאינו: והנה עוד אפשר לנביא מן הנביאים שישיג ענין אמיתי בנבואתו אך לא ישיג כל הענינים האמיתיים שנכללו בה. ד"מ נבואתו של יונה בן אמיתי שנאמר לו ונינוה נהפכת ונכללו בדיבור זה שתי הבנות אמיתיות א' העונש שהיה מעותד להם כפי חטאם והב' מה שהיה צפוי לפניו ית' שיקרה בהם דהיינו שיהפכו מרעה לטובה. ואולם אלו לא היה נכלל באמת בדיבור אלא ענין העונש לבדו כשהיה הקב"ה שב ונחם על הרעה היה מגלה הדבר לנביאים ובפרט ליונה שהיתה מתחדשת עליהם גזירה זולת הראשונה. אמנם בהיות שכלל הקב"ה בדיבור הא' שתי ההבנות לא הוצרך חידוש גזירה עליהם אלא שנתקיים הדיבור בהבנה הב' ולא בא' אכן יונה לא השיג בתחלה אלא ההבנה הא' ולא הב' והוא משז"ל (סנהדרין פט:) יונה איהו דלא אבחין:

עניני הנבואה ומילותיה ומעשיה: ואמנם צריך שתדע שהנה בנבואת המתנבאים יבחנו ב' הבחנות הא' הענין והב' הדברים והמלות. וזה כי הנה יש שישיג הנביא ענין מהענינים ולא יוגבל לו במלות אלא יגידהו הנביא במלות כרצונו ויש שישיגו ענין מוגבל במלות ג"כ כגון נבואותיהם של ישעיה ירמיה ושאר הנביאים הנכתבים לדורות שהנה נגבלו מלותיהם בנבואה לכלול ענינים רבים כאחד. וגם בזה תשתנה המליצה כפי הבנת הנביא עצמו ודרכיו וגם ישתנה לטבע לשונו ודרך דיבורו ופעמים רבות ניתן לנביאים לעשות מעשים עם נבואתם כגון איזורו של ירמיה (ירמיה יג) ועולו (שם כז), ולבנה של יחזקאל (יחזקאל ד) ורבים כאלה. וענינם היה שע"י המעשים ההם היו מתעוררים כחות מכחות העליונים מה שהיה מצטרך לפי אמתת הענין שעליו היתה הנבואה בכל בחינותיו ומאז היו מזדמנים ונפקדים להוציא הדבר לפועל בזמן הראוי לו:

שיטוף תואר הנביא: עוד צריך שתדע כי הנה תואר נביא באמת ובדקדוק לא יאות אלא למי שכבר השיג הנבואה על בוריה ונתברר לו היותו מתנבא ממנו ית' וכמש"ל ומי שהגיע לזה לא ישאר לו ספק בנבואתו כלל ולא יפול בו טעות בנבואתו. אמנם על דרך הרחבה יתואר בתואר זה גם מי שיתחיל בהשגות הנבואיות והגיע לו גילוי חוץ לגדר האנושי. ואולם מי שלא השיג אלא השגות אלה אינו עדיין בטוח בענינו ואפשר לו שיכשל וכענין נביאי אחאב שנבאר לפנים בס"ד. ואמנם היודעים דרכי הנבואה על בורים יודעים כל זה על נכון יודעים המכשולות האלה שאפשר שימצאו ומכירים סימניהם והדרך לינצל מהם עד הגיע אל אמתת הנבואה. ואלה היו מלמדים את התלמידים כמש"ל וממלטים אותם מן הטעיות ומעמידים אותם על האמת:

ענין נביאי השקר: ואולם עיקר הענין הזה הוא מ"ש בח"א פ"ה מאותם כחות הטומאה שנמצאים בעולם ופועלים כפי מה שהוחק בטבעם ונמסר בידם. והנה יש בכחם שיטעו את האדם במה שישפעו עליו השפעות בדרכים כעין דרכי הנבואה האמיתית ויגלו לו ענינים אמיתים וכוזבים ויחדשו לו קצת ענינים נפלאים וכמ"ש הכתוב בפי' בנביא השקר ונתן אליך אות או מופת ובא האות והמופת. והנה דבר זה אפשר שיקרה לאדם שלא ברצונו ואפשר שיקרה לו ברצונו והיינו שאפשר שיקרה לו מקרה זה והוא לא השתדל עליו או השתדל על הפכו והגיע לו זה מפני שלא נשלם במעשיו והשתדלותו. ואפשר שיגיע למי שרצה בו ברשעו והשתדל להשיגו והיינו שילך אחרי הכחות האלה וישתדל להדבק בם ברצונו להשיג מהם מה שיחפוץ להשיג דהיינו שיגלו לו ענינים כמ"ש שבהם יחזיק עצמו לפני בני האדם לנביא ויסיתם כמו שיחפוץ או יתכבד בעיניהם ומן המין הזה היו נביאי הבעל והאשרה שהנה היו משתדלים בזה עד שהיו מתדבקים בכחות האלה ומשיגים ידיעת קצת דברים שעל ידיהם היו מפתים המאמינים בם, וכן מחדשים בכח זה נפלאות לאות על נבואתם וכמ"ש. ואמנם הם בעצמם היו יודעים שאין זה להם אלא מצד הטומאה מה שבחרו להם ולא היו חושבים בעצמם שהם נביאים אלא ברשעת לבבם היו עושים כן. אך גם למי שלא השתדל על זה היה אפשר שיקרה זה כמ"ש וע"כ היו צריכים המשתדלים לנבואה למלמד מובהק שילמדם כמ"ש ועל ידו היו נצולים. וכל זה עד שיגיעו למדריגה הנבואה באמת כי כיון שהגיעו לה כבר ראו ההפרש הגדול והכירוהו וא"א להם עוד שיסתפקו בזה כלל וכמ"ש:

ענין צדקיה בן כנענה וחבריו: והנה מן הדרך הזה היה הענין שקרה לנביאי אחאב ברוח שפיתם. וזה כי הנה מפני מעשיו נגזר עליו שילך ויפול ברמות גלעד והיה ראוי שיהיה לו פיתוי חזק שעל ידו ימשך וילך אל המלחמה ההיא ולא יסוג ממנה אף שיקרה לו מה שהיה ראוי שימנעהו וכמה שאירע באמת שאמר לו יהושפט דרש נא כיום את דבר ה' ולא הספיק לו נבואת הנביאים ההם שכל זה היה צפוי לפניו ית'. והנה בהיות המשפט נערך לפני ב"ד שלמעלה היו מקטרגים ומלמדים זכות ונזמנים ענינים לפתותו ונמצא היותר הגון ענין הרוח והוא כי כל אותם נביאי השקר היו מתנבאים לעיניו ובפניו של אחאב והיינו שהיו עושים אותם המעשים ומשתדלים באותם הענינים שעל ידיהם נמשך גילוי הנבואה והנה הם לא היו משתדלים אלא להמשיך גילוי הטומאה שזכרנו למעלה ולא יותר אלא שהיו מרמים במלך ומראים לו שממשיכים גילוי אורו ית'. אמנם עכ"פ היו משתדלים בהמשכה לפניו והיה נמשך עליהם באמת הגילוי אשר היו מבקשים ודבר זה היה נעשה לעיני המלך ליתחזק יותר באמונה בם. והוא שאמר הכתוב (מלכים א כב י) וכל הנביאים מתנבאים לעיניהם. והנה מה שהיה נמשך להם באותה הנבואה הטמאה היו מלות אלה (מלכים א כב יב) עלה והצלח ונתן ה' ביד המלך אלה היו הדברים שהיה הרוח ההוא מדבר בפיהם ולא היו טועים הם בעצמם כי הם היו יודעים השתדלותם מה היה אלא אחאב היה טועה בהם ומתפתה עד שלא האמין לדברי מיכיהו מרוב אמונתו במה שהיה רואה בנביאי השקר שלו. ואמנם צדקיה בן כנענה הוסיף על שאר הנביאים ההם כי הם לא אמרו אלא כפי מה שנמשך להם מאותו הרוח אך צדקיה הוסיף לעשות כעין מה שהיו עושים נביאי האמת וזה כי כבר האמין בגילוי ההוא וחשב היותו אמיתי ונמשך מלפניו ית' עד שהזיד לומר (מלכים א כב יא) כה אמר ה' באלה וכו' והנה הוא לא לומד בדרכי הנבואה האמיתית כראוי ולא הבחין בין השקר והאמת וע"כ אז"ל עליו שאמר מה שלא שמע וכן אמרו (סנהדרין פט.) רוח נבות אטעיתיה. ואמרו עוד אבעי ליה למידק כפי מה שהזהירו יהושפט שאין ב' נביאים מתנבאים בסגנון א'. והנה באמת קרה לנביאים ההם באותו הזמן גילוי יותר ממה שהיו רגילים להשיג ובדרך שונה ממה שהיו רגילים עד שטעה צדקיה ונדמה לו שאותה הפעם היתה נבואתו אמיתית אעפ"י שהשתדלותם לא היה אלא לצד הטומאה כמ"ש אבל זאת היתה נסבה מאת ה' וכמ"ש והבן היטב: